

Максим'як Лідія Любомирівна

аспірант ЛРІДУ НАДУ при Президентові України

**МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА
ЄВРОРЕГІОНІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

«Регіони є головними підвалинами демократії; вони – опора культурного різноманіття в Європі, головні партнери в соціальному та культурному розвитку...» [14].

У статті визначено основні теоретичні положення щодо модернізації регіональної політики у сфері культури в контексті транскордонного співробітництва та єврорегіонів. Охарактеризовано важливі етапи трансформації культурної парадигми. На основі європейського досвіду інтеграції розкрито нову стратегічну роль культури в суспільстві. Сформульовано основні принципи транскордонного співробітництва у сфері культури. Доведена необхідність формування спільної культурної стратегії міжрегіонального розвитку стосовно збереження та підтримки культурної спадщини.

***Ключові слова:** регіональна політика, сфера культури, транскордонне співробітництво, спільна культурна стратегія, культурна парадигма, єврорегіони.*

Maksymyak Lidiya Lyubomyrivna

**MODERNIZATION OF REGIONAL POLICY IN THE SPHERE OF CULTURE
IN THE CONTEXT OF CROSS-BORDER COOPERATION AND EUROPEAN
REGIONS: THE THEORETICAL ASPECT**

The article is devoted to the basic theoretical principles of regional policy modernization opening in the sphere of culture in the context of cross-border cooperation and European regions. The important stages of cultural paradigm transformation are characterized. According to the European experience of integration a new strategic role of culture in society is revealed. The key principles of cross-border cooperation in the

sphere of culture are formulated. This article proves the need to form mutual cultural strategy of regional development concerning the maintenance and support of cultural heritage.

Keywords: *regional policy, cultural sphere, cross-border cooperation, mutual cultural strategy, cultural paradigm, European regions.*

Максимьяк Лидия Любомировна

**МОДЕРНИЗАЦИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ
КУЛЬТУРЫ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА И ЕВРОРЕГИОНОВ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

В статье определены основные теоретические положения относительно модернизации региональной политики в сфере культуры в контексте трансграничного сотрудничества и еврорегионов. Охарактеризованы важные этапы трансформации культурной парадигмы. На основе европейского опыта интеграции раскрыта новая стратегическая роль культуры в обществе. Сформулированы основные принципы трансграничного сотрудничества в сфере культуры. Доказана необходимость формирования общей культурной стратегии межрегионального развития относительно сохранения и поддержки культурного наследия.

Ключевые слова: *региональная политика, сфера культуры, трансграничное сотрудничество, общая культурная стратегия, культурная парадигма, еврорегионы.*

Постановка проблеми. Сучасна регіональна політика у сфері культури відзначається досить інтенсивними інтеграційними процесами, серед яких важливу роль відіграє транскордонне співробітництво. Через вигідне геополітичне розташування Україна має великі потенційні можливості для його розвитку. У свою чергу, сприяння транскордонного співробітництва прикордонних регіонів є інструментом соціально-економічного розвитку регіонів, пом'якшення

територіальних диспропорцій та поширення інформації про культурну самобутність регіонів з метою налагодження тісної економіко-культурної співпраці.

Політичні, економічні, соціальні перетворення, які сьогодні спостерігаємо у суспільстві, призводять до зміни соціально-культурних орієнтацій. З процесами глобалізації, трансформації суспільства відбувається становлення України як правової держави, де поряд з економікою та політикою культура постає важливим стратегічним чинником розвитку.

У зв'язку з цим, слід наголосити на тому, що система державного управління окремих національних держав повинна відігравати вирішальну роль у питаннях підтримки та захисту національної культури, а також активно сприяти міжнародному культурному співробітництву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання транскордонного співробітництва у сфері культури ще недостатньо висвітлено в наукових дослідженнях. В основному наукові напрацювання торкаються проблем економічного, соціального партнерства. Однак, європейська практика засвідчує, що культура, поряд з економікою, відіграє визначальну роль у розвитку суспільства.

Зарубіжна та вітчизняна наукова думка розглядає різні підходи до питання транскордонного співробітництва й модернізації державної та регіональної політики в цьому напрямку. Актуальність та сутність проблематики розкривають вітчизняні та зарубіжні науковці: В. Афанасьєва, Є. Бистрицький, А. Вишневський, О. Вінніков, Т. Возняк, Р. Гекалюк, В. Епштейн, О. Дацко, В. Дунаєв, Є. Захаров, Д. Земцев, Г. Касьянов, С. Качур, Є. Кіш, В. Ковальчук, Т. Ковтун, Ф. Козирєва, А. Козловський, М. Кучеров, С. Кучерук, М. Лациба, Н. Лігачова, Я. Малик, М. Мартинович, Н. Мордавець, І. Нагорна, Л. Олійник, Н. Перстньова, П. Писар, А. Руда, Л. Савчук, О. Саєнко, Л. Сергієва, Є. Соболев, М. Стецюк, І. Студенніков, О. Тертишна, В. Ткач, О. Юхновська, О. Ялова, В. Ястшембська та ін. [1; 3; 5–11; 13; 15; 16].

Однак, незважаючи на актуальність проблеми щодо модернізації регіональної політики у сфері культури в контексті транскордонного співробітництва та

єврорегіонів, досі відсутнє цілісне вітчизняне наукове дослідження, яке б узагальнювало науково-теоретичні та практичні надбання в цій царині.

Мета статті. Розкрити основні теоретичні положення щодо модернізації регіональної політики у сфері культури в контексті транскордонного співробітництва та єврорегіонів, а також охарактеризувати основні етапи трансформації культурної парадигми. На основі європейського досвіду інтеграції необхідно розкрити суть нової стратегічної ролі культури в суспільстві, сформулювати принципи транскордонного співробітництва у сфері культури. В рамках транскордонного співробітництва в галузі культури доречно висловити думку з приводу формування спільної культурної стратегії міжрегіонального розвитку стосовно збереження та підтримки культурної спадщини, а також визначити подальші кроки України в інтеграційному процесі, міжрегіональному та транскордонному партнерстві у сфері культури.

Розв'язання зазначеної проблеми матиме позитивний ефект в процесі налагодження тісної транскордонної культурної співпраці між регіонами, модернізації регіональної політики, що, у свою чергу, сприятиме входженню української культури в європейський контекст.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі дискутується поняття регіонів. Так, польська дослідниця, науковець В. Ястшембська [15] стверджує, що сутність понять регіону та регіоналізму слід розглядати під призмою сфери досліджень, яка охоплює різні теорії, поняття, емпіричні дані чи документи. Незважаючи на відмінності у визначенні поняття регіону авторами різних наукових дисциплін, існує одноголосність, що він характеризується як конкретний простір, який можна частково виділити за певною системою соціальних, економічних, природних і культурних ознак. У польській традиції регіон – це відокремлена, відносно однорідна територія, яка відрізняється від прилеглих територій за природними та набутими ознаками. В широкому значенні – це відносно однорідна територія, яку можна виділити на основі певних критеріїв (ознак). Залежно від виду ознаки або групи ознак, можна виділити кліматичний, історичний, демографічний, географічний,

економічний, природний, транскордонний, екологічний, адміністративно-політичний та інші регіони [16, с. 14].

На міжнародному рівні для вирівнювання європейських регіонів, стирання кордонів між ними, з метою створення єдиної толерантної та процвітаючої Європи 1980 року було прийнято Європейську рамкову конвенцію про трансприкордонне співробітництво між територіальними громадами або владою, спрямовану на більш тісне співробітництво між прикордонними регіонами у сфері економіки, екології, науки, культури... Для цих цілей у Європі створені та функціонують єврорегіони. Єврорегіони, як форма прикордонного співробітництва, сприяють не тільки посиленню та поглибленню добросусідських відносин між державами, а й є своєрідним інструментом для інтеграції тієї або іншої країни до європейських структур. Це особливо важливо для України у зв'язку з просуванням кордонів Євросоюзу. Єврорегіони розглядаються і як засіб врегулювання можливих територіальних проблем двох держав. Вони знімають напругу в царині можливих територіальних претензій, дозволяють розв'язувати проблеми, пов'язані зі становищем національних меншостей. Це свого роду й полігон для апробації сумісності законодавства різних країн [8].

Поняття «єврорегіон» означає європейський регіон, який розташований на межі двох чи більше сусідніх держав з метою координації співробітництва сторін в тій чи іншій сфері, відповідно до єврорегіонального договору, затвердженого Європейським Союзом, що дає змогу фінансово підтримувати його діяльність.

В Європі у галузі державної культурної політики вирізняють п'ять основних її спрямувань. По-перше, політика у сфері культури є складовою стратегії розвитку. По-друге, державна політика в галузі культури повинна сприяти творчому процесу та залученню громадськості до участі в культурному житті. По-третє, державна політика повинна інтенсифікувати заходи збереження культурного надбання та підтримки сфери культури. По-четверте, в умовах формування сучасного інформаційного простору необхідно на державному рівні заохочувати культурну та мовну різноманітність. По-п'яте, варто залучити якомога більше людських та фінансових ресурсів для подальшого розвитку сфери культури.

Міжрегіональне та транскордонне культурне співробітництво сприяє активному партнерському обміну інформацією, практичним досвідом у сфері державного управління, реалізації культурної політики, зокрема регіональної, а також створенню спільної стратегії культурного співробітництва між зацікавленими прикордонними державами та регіонами.

Так, у Програмі транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна на 2007–2013 роки [12] визначено, що польсько-білорусько-українська прикордонна територія має багату матеріальну та духовну культурну спадщину. Численні пам'ятки, включаючи об'єкти всесвітнього значення, та багатство форм нематеріальної культури створюють умови не лише для розвитку туризму, але й для покращення добробуту місцевого населення. Багатою є і культурна інфраструктура (театри, оперні театри, кінотеатри, бібліотеки, місцеві культурні центри), однак вона також потребує фінансування для відновлення. З метою покращення розвитку культурної сфери було проведено SWOT-аналіз туристичної та культурної сфери прикордонних регіонів України та окреслено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози галузі (дивиться табл. 1).

Таблиця 1.

SWOT-аналіз туристичної та культурної сфери України [12, с.16]

	Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
Туризм та культура	- значні природні та ландшафтні цінності; - численні місця високих терапевтичних цінностей – мінеральні та цілющі джерела, оздоровчі комплекси тощо; - спільна	- невисокі стандарти якості туристичної інфраструктури; - недостатня кількість приміщень високої якості у мотелях та готелях; - недосконала інфраструктура для спорту та відпочинку;	- відновлення та розвиток туристичної інфраструктури; - впровадження спільної транскордонної стратегії розвитку туризму; - відновлення пам'ятників та історичних місць; - розвиток та вдосконалення культурної та інституційної	- недостатній рівень інвестицій у галузь туризму, в тому числі спорт та відпочинок; - відсутність спільної стратегії розвитку туризму; - відсутність регіональної некомерційної

	культурна та історична спадщина; - велика кількість визначних місць історичної цінності та туристичного потенціалу; - численні місця культурної цінності, що включені до переліку світової спадщини ЮНЕСКО; - наявна співпраця у сфері туризму та культури, у тому числі спільні туристичні продукти	- недостатньо розвинена система туристичної інформації; - незадовільний стан пам'ятників та історичних місць; - відсутність спільної туристичної стратегії прикордонних регіонів; - недостатня промоція регіональних туристичних продуктів; - недіючі пункти перетину кордону для місцевого туристичного транспортного руху	співпраці; - розвиток культурних продуктів, заходів та ініціатив, у тому числі тих, що носять прикордонний та міжнародний характер; - швидкий розвиток агро- та екотуризму; - створення туристично-інформаційних центрів; - впровадження спільних стандартів для туризму	туристичної промоції; - нестійкий розвиток туризму
--	---	---	--	---

Таким чином, проведений SWOT-аналіз туристичної та культурної сфери дасть можливість сформувати спільну культурну стратегію транскордонного партнерства та вирішити проблемні питання міжрегіонального розвитку, зокрема збереження та підтримки культурної спадщини, розвитку туристичної інфраструктури.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На важливості потреби модернізації системи державного управління наголошувалося неодноразово. Проте в основному попередні спроби здійснення реформ зводилися до формального продукування нових програм, ухвалення нового законодавства, яке не виконувалося або, в кращому випадку, виконувалося неякісно.

Слід зазначити, що на сьогодні проблема модернізації державної та регіональної політики у сфері культури є невідкладним завданням у зв'язку з обранням Україною на пряму європейської інтеграції [6, с. 85–87; 10]. Перед нею постають нові завдання, цілі, виклики, які потребують всебічного аналізу, узагальнення, систематизації, вироблення дієвих пропозицій, застосування досвіду європейських країн стосовно вдосконалення системи державного управління. З проголошенням незалежності у громадян України з'явилися реальні можливості для реалізації власного духовного потенціалу. Європейська інтеграція та входження української культури в європейський контекст має стати основою для запровадження реформ у цій сфері. Саме державна політика повинна відображати демократичну ініціативу до запровадження європейських стандартів, бо стати рівноправним членом співтовариства Україна зможе лише тоді, коли буде послідовно розвиватися не тільки економіка нашої країни, а й культура.

Під процесом модернізації системи державного управління розуміємо креативне наслідування вже існуючих соціально-економічних, культурно-освітніх зразків, форм чи практик. Модернізація культури – це зміна культурної парадигми, тобто системи цінностей, яка зумовлює спрямування розвитку всього суспільства. Взагалі, модернізацію ватро розпочинати з культури, бо новації в культурному житті народом сприймаються невимушено. Потрібно визнати, що демократизація культурного простору має стати вагомим трендом. Сфера культури повинна бути дієвою, конкурентоспроможною, а не такою, яка потребує значної уваги з боку державного втручання та постійної підтримки.

Зміна культурної парадигми повинна включати в себе позитивні зрушення у сфері культури, які торкнуться кожного громадянина, території, на якій він проживає, та держави в цілому. Так, на першому етапі необхідно покращити якість життя людей, особливо у сільській місцевості. Йдеться про забезпечення культурного дозвілля, творчого зростання, залучення молоді до активної творчої діяльності, самореалізації для того, щоб вона відчувала, що її знання та вміння потрібні державі.

Також потрібно надати регіонам інструментарій для самостійного розвитку та можливості створювати новий власний образ, привабливість, конкурентоздатність, але це може відбутися лише за умови самостійного формування місцевого бюджету розвитку та можливості залучення інвестицій для створення привабливості територій. Визначальними при цьому мають стати розвиток культурного туризму, малого та середнього бізнесу, різного роду промислів, розвиток творчого потенціалу та зростання людського капіталу. Однією з основних складових конкурентоспроможності регіону є розвиток його сфери культури.

На рівні держави необхідно визнати, що культура повинна відігравати нову стратегічну роль у суспільстві. Саме таке нове призначення культури виходить далеко за межі «традиційного» галузевого підходу і набуває ознак «інструментального» підходу, за яким чимало державних та приватних ініціатив торкаються питань культури. Нова стратегічна роль культури у суспільстві означає, що культурний аспект є невід'ємною складовою державної політики, яка передбачає процес планування, розробки, впровадження та оцінювання діяльності в цій царині. Тому необхідно приділяти належну увагу питанням культурного розвитку регіонів, оскільки культура є ключем до формування розвитку не тільки на місцевому, чи національному, але й на європейському рівні.

Культура в процесі європейської інтеграції набула об'єднуючих рис і стала визначальною ідеєю спільної Європи. Вислів одного із засновників європейського співтовариства Жана Моне: «Якби мені знову довелося розпочати справу європейського єднання, я б почав з культурного співробітництва» [4] є і сьогодні доволі актуальним, бо, власне, з культури починається справа європейського єднання.

У Європейському Союзі вже давно усвідомили, що сучасна економіка вимірюється культурою, сучасна культура стає рушієм економіки, сприяє розвитку європейських держав. За допомогою трьох «К» «креатив – культура – капітал» (creating of cultural capital) розпочався розвиток малих міст Європи.

Велика увага приділяється міжрегіональному і прикордонному співробітництву. Транскордонне співробітництво у сфері культури повинно базуватися, перш за все, на вивченні культурних зв'язків між партнерами, формуванні спільної стратегії культурного розвитку, розробки та забезпеченні програм культурного розвитку, моніторингу і оцінки культурної діяльності [11, с. 7].

Для забезпечення культурного розвитку територій транскордонне співробітництво та міжрегіональна інтеграція відіграють важливу роль. Європейський досвід інтеграції засвідчує, що культура повинна виконувати нову стратегічну роль для подальшого розвитку нашої держави. Сталий просторовий розвиток вимагає створення єдиного економіко-правового та соціально-культурного простору з урахуванням питань гуманітарної безпеки.

З розширенням Європейського співтовариства питання транскордонного співробітництва для України набуває актуального значення. В цьому контексті відбувається обмін інформацією та досвідом у галузі сучасних форм та методів охорони і збереження культурної спадщини між прилеглими територіями, що сприяє налагодженню ширших контактів для співпраці на засадах загальноєвропейських тенденцій розвитку.

Транскордонне та міжрегіональне співробітництво реалізується в межах підписання двосторонніх угод про співпрацю, через проекти та програми економічного, соціально-культурного, екологічного партнерства. Транскордонне співробітництво у галузі культури включає освіту, культурну і творчу діяльність, роботу з молоддю, спорт, культурну спадщину та засоби масової інформації.

Визначення терміна транскордонне співробітництво сформульовано в статті 2 Європейської рамкової конвенції «Про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами»: [2, с. 81] «...транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських взаємин між територіальними громадами або владами, які перебувають під юрисдикцією двох чи кількох Договірних Сторін, та

на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей».

Для питань організації та реалізації державної політики у сфері культурного транскордонного співробітництва варто пригадати основні принципи. Загалом до головних принципів європейської регіональної політики належать субсидіарність, децентралізація, партнерство, програмування, концентрація, додатковість.

Принципи транскордонного співробітництва в галузі культури задекларовано в додатку до Рекомендації № R (2000)1 Ради Європи «Про сприяння транскордонному співробітництву в галузі культури між територіальними громадами або владами» [2, с. 81]. Вони полягають в наступному.

1. Метою транскордонного співробітництва у галузі культури є об'єднання людей та забезпечення того, щоб населення з обох боків кордону одержувало однакову користь від цього.

2. Прикордонні територіальні громади або влади в процесі випрацювання своєї культурної політики мають враховувати її транскордонний вимір, а також сприяти та заохочувати культурні установи до встановлення контактів з колегами за кордоном.

3. Між територіальними громадами або владами, які здійснюють таку діяльність, та відповідними міністерствами має існувати регулярний обмін інформацією з тим, щоб забезпечити узгодження національних політик і дотримання міжнародних зобов'язань.

4. Транскордонна культурна діяльність має охоплювати якнайбільше культурних установ (музеї, театри, бібліотеки, архіви, школи, засоби масової інформації та ін.).

5. Транскордонне співробітництво у галузі культури має бути стабільним. Необхідно сприяти створенню, де це можливо, спільних центрів і типових установ.

6. Центральні уряди мають встановити або шляхом прийняття закону або шляхом закріплення в конституції необхідні правові рамки, якщо це досі не було зроблено, відповідно до яких територіальні громади або влади можуть брати участь у транскордонному співробітництві у сфері культури за принципом субсидіарності.

Транскордонна культурна діяльність сприяє діалогу та подоланню психологічних бар'єрів між населенням прилеглих територій, підвищує обізнаність про культуру та культурну спадщину регіонів, спрощує доступ до культурної діяльності.

У свою чергу транскордонна діяльність у сфері культури передбачає поширення інформації та досвіду діяльності в окремих галузях культури: виготовлення спільних інформаційних брошур, що містять дані про виставки та музеї, історичні центри, пам'ятники, фестивалі, дні культури. Крім того, у рамках транскордонного співробітництва для налагодження партнерських стосунків між двома країнами важливими є спільно організовані фестивалі, концертні програми, музичні та театральні вистави, художні та фото виставки, що відображають неповторність, самобутність краю та його культури. В цьому контексті також можна організувати дні дружби між прикордонними територіями, варто налагоджувати співробітництво між культурними установами, організаціями, окремими культурними колективами, виконавцями. Все це сприяє налагодженню більш тісної співпраці та встановленню добросусідських партнерських стосунків не тільки у галузі культури. Відомо, що культура вимірюється економікою, а економіка – культурою.

Не менш важливим з цього приводу є питання збереження спільної культурної спадщини. В рамках транскордонного співробітництва доцільно було б напрацювати та створити стратегію спільного збереження та підтримки культурної спадщини. Така спільна культурна стратегія могла б включати в себе наступні заходи: 1) вироблення спільної політики щодо сприяння розвитку культурного туризму між прилеглими територіями; 2) інтегрування управлінських навиків та дій в місцях розташування об'єктів культурної спадщини; 3) розроблення культурно-туристичних маршрутів, які мають схожі культурні особливості в прикордонних територіях; 4) в галузі професійної освіти доцільно налагодити обмін інформацією та технічним досвідом щодо збереження архітектурної спадщини.

Потужним засобом для покращення взаєморозуміння та утвердження довіри між населенням прикордонних територій, а також для сприяння та розвитку

транскордонного співробітництва у сфері культури є ЗМІ (місцеві та регіональні). В цьому напрямку потрібно сприяти та підтримувати діяльність із поширення інформації про новини культури, культурний розвиток через трансляцію програм, що мають транскордонний культурно-туристичний інтерес. З метою об'єктивного інформування про стан справ в прикордонних регіонах доцільно видавати двомовні газети, журнали, створити радіо- та телепрограми, важливим є використання Інтернету, зокрема створення порталів про культуру.

Варто наголосити й на тому, що транскордонне співробітництво в галузі культури не може бути тимчасовим і випадковим явищем. Таке співробітництво повинно мати системний характер. В цьому напрямку доречно заснувати місцеві та регіональні асоціації, культурні центри, спеціальні установи для дослідження загальної культурної спадщини, проводити регулярні зустрічі з представниками прикордонних місцевих та регіональних адміністрацій щодо підготовки та виконання культурних програм, організувати зустрічі, конференції стосовно партнерства, побратимства між прикордонними територіями у сфері культури та ін.

У рамках транскордонного співробітництва в галузі культури держави-партнери спроможні розв'язати усі можливі правові, технічні, управлінські питання, які можуть перешкоджати розвиткові співробітництва, шляхом підписання відповідних угод про дружбу, добросусідські взаємини та культурне співробітництво.

Неабияке значення на сьогодні має фінансова підтримка прикордонних територіальних громад або органів місцевої влади, котрі реалізують дослідницькі проекти у сфері культури, що позитивно впливає на добросусідські взаємини. З цього приводу можна запропонувати наступні шляхи модернізації транскордонного партнерства: 1) потрібно активно залучати приватний сектор до участі у транскордонному співробітництві; 2) необхідно удосконалити систему цільового використання ресурсів місцевих і регіональних бюджетів на потреби транскордонного співробітництва у галузі культури; 3) доречно було б заснувати двосторонні міждержавні фонди для надання фінансової допомоги транскордонним культурним ініціативам; 4) варто налагодити докладне інформування про можливі

європейські джерела фінансування транскордонних культурних проектів у рамках програми заходів Ради Європи.

Висновки. Таким чином, з посиленням демократизації та європейської інтеграції транскордонне та міжрегіональне культурне співробітництво сприяє культурно-економічному розвитку прилеглих територій та регіонів. Воно розширює можливості для обміну досвідом та інформацією, фортифікації культурного співробітництва як на національному, так і на міжнародному рівнях. У цьому контексті для забезпечення сталого розвитку активізується проблема культурного розмаїття, збереження культурної ідентичності та її зв'язок з соціально-економічним розвитком. Відбувається координація пріоритетів культурної політики на національному рівні та напрямках міжнародного культурного співробітництва. Сьогодні спостерігаємо підвищення інтересу до проблем регіонального розвитку культури та їх обговорення на міжнародному рівні.

Перспективи подальших розвідок будуть стосуватися питань вдосконалення системи міжрегіонального і транскордонного співробітництва у сфері культури.

Література.

1. Дацко О. Культура як чинник сталого розвитку регіонів: європейський досвід. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/224.pdf.
2. Діалог: інформаційно-аналітичний вісник. Культурна політика: міжнародний досвід, теорія, практика. Вип. 3. Культурна політика в Європі / Інформ. – аналіт. центр «Демократія через культуру». – Київ, 2003. – 120 с.
3. Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу: стратегічні імперативи для України. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/kish.htm>.
4. Курінний В., Гаєвська Г. Німці в Україні // Хрещатик. – 2003. – № 148. – Режим доступу: <http://kreschatic.kiev.ua/ua/2355/art/14765.html>.
5. Малик Я. Регіональний розвиток: міжрегіональна та транскордонна співпраця: модуль 8: навчальний посібник / Я. Й. Малик; за заг. ред. М. Бойцуна, Я. удрого, О. Рудіка; ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України, Університет Лондон Метрополітан (Великобританія). – Львів: [ЛРІДУ НАДУ], 2009. – 217 с.

6. Модернізація України. Визначення пріоритетів реформ. – Режим доступу: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Modernization.pdf>.
7. Нагорна І. Транскордонне співробітництво як напрямок євроінтеграційних процесів в Україні. – Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=25299&id=1150>.
8. Перстньова Н. Трансприкордонне співробітництво, або український досвід євро регіонів // Дзеркало тижня. – 2000. – № 28. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1600/27823>.
9. Писар П. Діяльність євро регіонів в умовах трансформації національної економіки. – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/22-107-1>.
10. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / [А. Вишневський (кер. авт. колективу), В. Афанасьєва, Р. Гекалюк та ін.; за заг. ред. Т. Мотренка.] – К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 396 с.
11. Посібник з транскордонного співробітництва. – Режим доступу: www.arr.com.ua/download/book2.pdf.
12. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 роки. – Режим доступу: www.pl-by-ua.eu/ua.
13. Студенніков І. Феномен євро регіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 22-23. – Київ, 2003. – С. 187-201. – Режим доступу: www.crs.org.ua/.../Studennikov%20art.%20for%20Hist.of.Ukr.doc.
14. Транскордонне співробітництво та євро регіони. – Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=23053&id=1150>.
15. Ястшембська В. Роль євро регіонів і транскордонного співробітництва у процесі європейської інтеграції. – Режим доступу: http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konferencje/rl_most/ukr/09-Jastrzebska-szablon-UKR.pdf.

16. Euroregiony w nowym podziale terytorialnym Polski, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Warszawa–Wrocław, 1999. – c. 14.